

ג ע"ב. שקילת הכוהנים מחצית השקל

מהתורה כל זכר מבן עשרים שנה ומעלה חייב לתת מחצית השקל, נחלקו במשנה האם הכוהנים חייבים לתת אף הם:

א. תנא קמא – הכוהנים חייבים, אך אם לא הביאו אין ממשכנים אותם (החייב מחצית השקל שאינו נתן החל מכ"ה אדר גבאי בית דין היו לוקחים מביטם חפצי שווי כסף, כדי שיפדו הבעלים, וישלמו מחצית השקל), מפני דרכי כבוד (שצוותה התורה לכבד את הכוהנים, או משום שעבודת הקורבנות עליהם. תקלין חדתין).

ב. בן בוכרי – הכוהנים אינם חייבים. אומנם, יש חשש שהכוהנים לא נותנים בלב שלם (כיבואר להלן) ונמצא שהכספים ששקלו לבית המקדש כספי יחיד הם, קמ"ל שנותנים הם בלב שלם, וכוהן שנתן אינו חוטא.

ג. רבי יוחנן בן זכאי – הכוהנים חייבים, וכוהן שאינו נתן נקרא חוטא.

משנתנו

אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום.

אמר ר' יהודה, העיד בן בוכרי ביבנה: כל כהן (אע"פ שאינו חייב) ששוקל - אינו חוטא. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי: לא, כי אלא כל כהן שאינו שוקל - חוטא! אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן (כדי להיפטר שלא כדין ממחצית השקל) "וְכָל מִנְחַת לֶהֱן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל" (ויקרא ו,טז) הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו (הם) היאך נאכלין?! (הכוהנים סוברים מכיוון שכתוב שמנחת כהן הינה כליל לה', ואיננה נאכלת, הרי שאם הם תורמים למחצית השקל - נמצא ש"כספם" שימש לקניית מנחות העומר או לחם הפנים שנאכלים ע"י הכוהנים. לכן הם דרשו לעצמם מקרא זה שאסור להם לתרום. ומכיוון שלשיתם יש להם סיבה לא לתת מחצית השקל, הם אינם רוצים לתת ואינם מוסרים יפה את הכסף, והכסף של יחיד הוא (תקלין חדתין). ולא היא, שהכוהנים תורמים ואת הכספים המיועדים לעומר ושתי הלחם לוקחים מתרומת בני ישראל (קרבן העדה)).

יש לתקן את המשנה: "אין ממשכנין את הכוהנים מפני הכבוד" (שאין שייך נימוק "דרכי שלום" בכוהנים דווקא, כי אם כך גם לא היו ממשכנים אף את הישראלים. אלא הכוונה "כבוד" שיש לכבד את הכוהנים משום "וְקִדְּשֶׁתוּ כִּי אֵת לֶחֶם אֲלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב" (ויקרא כא,ח), או מפני שעבודת הקורבנות עליהם (תקלין חדתין במשנה)). [ויש כוח לב"ד למחול על חובם של הכוהנים. (קרבן העדה)].

רבי ברכיה: טעמו של ריב"ז לחייב כל כוהן במחצית השקל מפני שנאמר "זָה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים" (שמות ל"ג), ו"זה" בגימטריה 12, הכוונה שכל שתיים עשרה השבטים חייבים במחצית השקל, כולל הכוהנים משבט "לוי".

רב טבי בשם רב המנונא: כך היא מחלוקת חכמים ורבי יהודה במשנה: חכמים: חטאת יחיד (שהתכפרו בעליה בחטאת אחרת) - מתה "חמש חטאות מתות", אין חטאת צבור (שנתכפרו הציבור בחטאת אחרת) מתה (אלא תרעה עד שיפול בה מום ודמיה יפלו לנדבה). מנחת היחיד (הכהן) קריבה כליל, ואין מנחת הצבור (כעומר ולחם הפנים) קריבה כליל (ושייריה נאכלים לכוהנים). מכאן שהכוהן שנותן כסף למחצית השקל גורם שכסף מנחתו ייאכל (אם יקנו בו את העומר ולחם הפנים), ונמצא עובר על הדין שמנחת כהן נאכלת כליל. ולכן אין הכהן נותן מחצית השקל.

כיצד חכמים יכולים להקשות על רבי יהודה, מדבר שרבי יהודה עצמו לא מודה בו. הרי תחילת דברי חכמים עסקו בקרבן חטאת ציבור שאינה מתה, אלא ירעה עד שתסתאב. והרי רבי יהודה עצמו סובר חטאת ציבור מתה? [רבי טבי לא חש לענות למקשן, כי עיקר הוכחת חכמים הייתה מסוף דבריהם אודות מנחת ציבור שקריבה כליל]

[רב המנונא: המשך הסבר המח' בין חכמים לרבי יהודה] רבי יהודה עונה לחכמים: אין דין נתינת השקלים על ידי הכוהנים כדין שקלי יחיד, כי מעת שהם ניתנים למקדש - הם אינם "נדבת יחיד". עונים חכמים לרבי יהודה: אם כך, שהשקלים הניתנים נחשבים "שקלי ציבור" מדוע אין דין שקלי הכוהנים, כדין מחצית השקל של עם ישראל? שייטנו הכוהנים כעם לכתחילה! ומדוע המשנה אומרת שרק בדיעבד כהן נותן?

הסובר שהנותן מחצית השקל הם אלו שעברו בים סוף - סובר כריב"ז, שאף הכוהנים חייבים במחצית השקל. הסובר שהנותן מחצית השקל הם אלו שנפקדו תחת מפקד משה - סובר כבן בוכרי, שהכוהנים אינם חייבים לתת מחצית השקל.

שני שעירי יום הכפורים... מת אחד מהן... ואם משהגדיל מת - יביא זוג אחר, ויגדיל עליהם בתחילה... והשני (שנדחה מלהיות שעיר יום הכיפורים, עקב מות השעיר השני) ירעה עד שיסתאב, ויפלו דמיו לנדבה. שאין חטאת צבור מתה. רבי יהודה אומר: תמות.

יומא פ"ו מ"א

"כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים" ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר כל דעבר בימא יתן (כל שעבר בים סוף - יתן מחצית השקל, כולל הכוהנים והלוויים), וחורנא (האחר) אמר כל דעבר על פיקודי יתן (כל הנפקד על ידי משה במניין "הפיקודים" - יתן מחצית השקל, לא כולל הכוהנים שנפקדו בנפרד מעם ישראל).

ברייתא